

Zhrnutie

Predkladaná dizertačná práca sa venuje téme vývoja sociálneho poistenia na území dnes už dvoch samostatných štátov, Českej a Slovenskej republiky, ktoré ako súčasť jedného štátoprávneho celku, s malou prestávkou v čase neslobody počas druhej svetovej vojny, zdieľali spoločnú minulosť od roku 1918 do roku 1993. Práca potom pokračuje vývojom sociálneho poistenia v každej republike po rozdelení federácie, pričom v závere sa sústreďí na komparáciu dôchodkových reforiem, ktoré prebehli ako v Slovenskej, tak aj v Českej republike.

Práca začína vývojom právnej úpravy sociálneho poistenia v období, ktoré predchádzalo obdobiu prvej československej republiky. Oba štáty vtedy boli súčasťou Rakúska – Uhorskej monarchie, kde v jej rakúskej časti prebehla v roku 1888 sociálna reforma, známa aj ako Taafeho reforma, ktorá tromi zákonmi zaviedla povinné verejnoprávne sociálne poistenie. Táto reforma bola inšpirovaná reformami ríšskeho kancelára Otta von Bismarcka.

Rakúska – Uhorskú legislatívu, a to nielen v sociálnej oblasti, prevzalo po prvej svetovej vojne v roku 1918 novovzniknuté Československo. S ňou prebralo aj problémy celého predchádzajúceho systému sociálneho poistenia. Sociálne poistenie v období prvej republiky bolo stavovsky diferencované, čo znamená, že rôzne kategórie pracovníkov mali vlastnú úpravu sociálneho poistenia. To viedlo k značnej roztrieštenosti systému. V oblasti sociálneho poistenia sa za najvýznamnejšie považuje prijatie zákona o poistení zamestnancov pre prípad nemoci, invalidity a staroby. Okrem zamestnaneckého poistenia bolo samostatne upravené ešte nemocenské poistenie verejných zamestnancov, banícke poistenie, penzijné poistenie zamestnancov vo vyšších službách a úrazové poistenie zamestnancov. Bol prijatý aj zákon o poistení osôb samostatne zárobkovo činných pre prípad invalidity a staroby, avšak ten nikdy nenadobudol právnu účinnosť.

Osoby samostatne zárobkovo činné zahrnul do osobného rozsahu až zákon o národnom poistení prijatý v roku 1948, ktorým bolo sociálne poistenie zjednotené. Ten bol čiastočne inšpirovaný Beveridgeovým modelom národného poistenia z roku 1942. Zákon o národnom poistení bol založený na zásade univerzality, keďže sa vzťahoval asi na 95% obyvateľstva, uniformity, keďže boli zjednotené dávkové sústavy a na princípe rovnosti, na základe ktorého bol zjednotený stupeň sociálnoprávnej ochrany občanov.

Po februárovom prevrate v roku 1948 sa však postupne smerovanie vývoja sociálneho poistenia začalo orientovať na sovietsky model sociálneho zabezpečenia. Princíp poistenia bol postupne opustený. Dôchodkové zabezpečenie a zdravotníctvo boli zoštátnené a nemocenské poistenie bolo zverené do rúk odborového hnutia, takže zamestnanec poberal dávky na svojom pracovisku. Neprehľadné bolo tiež financovanie sociálneho zabezpečenia, keďže zamestnanecké príspevky sa stali súčasťou dane zo mzdy a príspevky zamestnávateľa zas súčasťou podnikových odvodov, takže sa príjmy na sociálne zabezpečenie rozplývali v štátnom rozpočte.

Po páde režimu v roku 1989 bolo nevyhnutné previesť sociálnu reformu, ktorá by zmierňovala dopady nevyhnutnej ekonomickej reformy. Bol prijatý Scenár sociálnej reformy. Jeho súčasťou bol koncept záchrane sociálnej siete, ktorá by nedovolila klesnúť občanom do biedy. Scenár sociálnej reformy okrem toho v rámci sociálneho zabezpečenia zdôrazňoval predovšetkým návrat k poisťovaciemu princípu, oddelenie financovania sociálneho zabezpečenia od štátneho rozpočtu, a tiež odstránenie diskriminácie, najmä osôb samostatne zárobkovo činných.

V roku 1993 bol spoločný štát

rozdelený a novovzniknuté nástupnícke štáty Česká a Slovenská republika museli v sociálnej transformácii pokračovať každá sama za seba. Napriek spoločným základom bol vývoj sociálneho poistenia v každom štáte úplne odlišný. Česká republika pomerne skoro, už v roku 1995 prijala zákon o dôchodkovom poistení, ktorý transformoval sociálne zabezpečenia na dôchodkové poistenie a zaviedol zásadné opatrenia, ako bolo postupné zvyšovanie zákonnej vekovej hranice pre nárok na starobný dôchodok, zjednotenie systému a zmena konštrukcie výpočtu dôchodkov. Na druhej strane na Slovensku platil zákon o sociálnom zabezpečení z roku 1988 až do reformy sociálneho poistenia v roku 2004. V roku 1994 bola vytvorená Sociálna poisťovňa, ktorá zjednotila správu nemocenského a dôchodkového poistenia, ku ktorému sa po sociálnej reforme pridali aj poistenie úrazové, poistenie proti nezamestnanosti a garančné poistenie.

V závere dizertačnej práce sú analyzované dôchodkové reformy prevedené v oboch štátoch, ktoré sú opäť napriek spoločným tradíciám a historickému vývoju úplne odlišné. Následne sú tieto dôchodkové reformy podrobené komparácii. Dôchodková reforma na Slovensku bola prevedená podľa modelu Svetovej banky, ktorá presadzovala trojpilierovosť so zavedením povinného kapitalizačného II. piliera, ktorý mal do budúcnosti zabezpečiť finančnú stabilitu priebežne financovaného základného systému. Česká republika taktiež zaviedla druhý kapitalizačný pilier, avšak v umiernenejšej podobe, pretože je dobrovoľný. Reforma sa však nestretla s pochopením u odborníkov ani u verejnosti a v súčasnosti sa plánuje fungovanie II. piliera ukončiť.

Ideálna dôchodková reforma neexistuje, a preto rozhodnutie o nej musí byť učené politicky, avšak je dôležité, aby sa v rozhodovaní o nej došlo ku konsenzu skrz celé politické spektrum.

V závere je pripojená ešte kapitola o koordinácii národných systémov sociálneho zabezpečenia.